

УДК 341.231.14

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.59>

БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Сироїд Т.Л.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародного і європейського права
юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
ORCID: 0000-0002-8165-4078
e-mail: syroid02@gmail.com

Варнавська К.А.,

доктор філософії (PhD),
викладач кафедри міжнародного і європейського права
юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
ORCID: 0000-0002-1257-089
e-mail: varnavska06@gmail.com

Сироїд Т.Л., Варнавська К.А. Безпеківі виклики для правозахисників: міжнародно-правовий аспект

У статті досліджено проблематику забезпечення безпеки правозахисників та існуючого міжнародного механізму їх захисту. Зосереджено увагу на положеннях міжнародно-правових актів, що визначають статус правозахисників та акцентують увагу на проблематиці забезпечення безпеки цієї категорії осіб, серед яких: Декларація про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загальноновизнані права людини та основні свободи 1998 р., яка є основоположним універсальним міжнародним спеціалізованим актом щодо захисту правозахисників; резолюції Ради ООН з прав людини (3/2. Заохочення і захист прав людини в Нікарагуа, 43/28. Положення в галузі прав людини в Сирійській Арабській Республіці, 44/20. Заохочення та захист прав людини в контексті мирних протестів, 44/19. Положення в галузі прав людини в Білорусі), в яких висловлюється серйозне занепокоєння щодо протиправних дій стосовно правозахисників на території відповідних держав; Доповіді Спеціального доповідача з питань правозахисників, що акцентують увагу на вищому ступені ризику, з яким у певних ситуаціях стикаються ті, хто виступає на захист земель, довкілля, миру, доступу до правосуддя, сексуального різноманіття, свободи вираження поглядів і гендерної рівності тощо. Проаналізовано пропозиції, висунуті Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини щодо дій, які слід вжити для реалізації Декларації 1998 р. та забезпечення безпеки правозахисників. Висвітлено інформацію про існуючі негативні практики порушень прав людини правозахисників, надану міжнародною організацією Front Line Defenders, яка функціонує з метою захисту правозахисників, що перебувають у небезпеці. Акцентовано, що розповсюдженими видами правопорушень щодо правозахисників є такі: довільне затримання та арешт журналістів і працівників засобів масової інформації, обмеження свободи поглядів та їх вільного вираження, насильницькі зникнення, тортури, довільні затримання, кримінальне переслідування, вимушене переміщення, стигматизація, адміністративні перешкоди, кампанії наклепу, спрямовані на дискредитацію правозахисників тощо. Визначено групи ризику правозахисників, що є вразливими у будь-якому суспільстві, серед яких: жінки-правозахисниці, представники національних меншин та ін. Зроблено відповідні висновки та рекомендації.

Ключові слова: безпекові виклики, вразливі категорії, гендерна рівність, захист, права людини, правозахисна діяльність.

Syroid T.L., Varnavska K.A. Security challenges for human rights defenders: international legal aspect.

This article explores the issues of ensuring the safety of human rights defenders and the existing international mechanisms for countering security challenges faced by this category of individuals. It focuses on the provisions of international legal instruments that define the status of human rights defenders and emphasize the current problems related to ensuring their safety.

The article highlights the provisions of the Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms of 1998, which serves as the foundational universal international act for the protection of human rights defenders. It also analyzes resolutions of the UN Human Rights Council (3/2 Promotion and protection of human rights in Nicaragua, 43/28 Situation of human rights in the Syrian Arab Republic, 44/20 Promotion and protection of human rights in the context of peaceful protests, and 44/19 Situation of human rights in Belarus), which express serious concerns regarding unlawful actions against human rights defenders in the respective states. Additionally, the article reviews the reports of the UN Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, which draw attention to the heightened risks faced by those advocating for land rights, the environment, peace, access to justice, sexual diversity, freedom of expression, and gender equality. The article also analyzes the proposals put forward by the Office of the UN High Commissioner for Human Rights regarding actions to implement the 1998 Declaration and to ensure the safety of human rights defenders. Information is presented on existing negative practices of human rights violations committed against defenders, provided by the international organization Front Line Defenders, which operates to protect human rights defenders at risk.

It is emphasized that common violations against human rights defenders include arbitrary detention and arrest of journalists and media workers, restrictions on freedom of opinion and expression, enforced disappearances, torture, arbitrary detention, criminal prosecution, forced displacement, stigmatization, administrative obstacles, smear campaigns aimed at discrediting defenders, and more. Vulnerable groups of human rights defenders who are at risk in any society are identified, including women human rights defenders, members of national minorities, among others. Relevant conclusions and recommendations are provided.

Key words: gender equality, security challenges, vulnerable groups, protection, human rights, human rights advocacy.

Постановка проблеми. Захист та заохочення прав і свобод людини, гарантованих міжнародними угодами в галузі прав людини і національним законодавством, є одним із першочергових зобов'язань кожної держави. Разом з тим, загострення збройних конфліктів, збільшення випадків порушення прав і свобод людини та зростаюча напруженість у світі викликали нагальну необхідність у підвищенні ролі недержавних суб'єктів у цій сфері, а саме – правозахисників. У цьому зв'язку слід констатувати, що особи та організації, які займаються заохоченням та захистом прав і свобод людини, через участь у такій діяльності часто піддаються погрозам і переслідуванням та опиняються в небезпечному становищі, зокрема, внаслідок обмеження свободи асоціацій, свободи вираження переконань або права на проведення мирних зібрань чи внаслідок зловживання під час відправлення цивільного або кримінального судочинства. Багато з цих осіб за свою правомірну діяльність розплачуються життям у прямому сенсі, про що свідчать дані Доповіді Генерального директора ЮНЕСКО про безпеку журналістів та безпеку безкарності за 2024 рік, якою зазначено, що 85% вбивств журналістів залишаються безкарними в усьому світі. Більшість журналістів було вбито за висвітлення організованої злочинності, корупції або під час висвітлення публічних демонстрацій. У доповіді також констатовано, що кількість убитих жінок-журналістів досягла найвищого рівня з 2017 року – 14 убитих [1].

Вищезначене свідчить про **актуальність** обраної теми дослідження, її значимість для захисту прав людини правозахисників.

Мета дослідження полягає у висвітленні безпекових викликів, з якими стикаються правозахисники при виконанні своїх обов'язків; аналізі існуючого міжнародного механізму забезпечення безпеки правозахисників; вироблення відповідних висновків і рекомендацій.

Стан опрацювання проблематики. У науці міжнародного публічного права загальним питанням захисту прав людини присвячено низку робіт. Щодо означеної проблематики, слід вказати, що окремі питання висвітлювалися у працях таких фахівців як: Т. Варфоломеева, О. Виноградова, А. Деркач, В. Гутник, С. Карвацька, С. Слінько, Л. Фоміна, Л. Янкіна, Айкатеріні Крістіна Кула (Aikaterini Christina Koula), Данна Інглетон (Danna Ingleton), Джеймс Саваж (James Savage), Еліс Нах (Alice m. Nah), Карен Беннетт (Karen Bennett), Луїза Хелен Елізабет Нільссон (Louise Helen Elisabeth Nilsson), Уліссес Терто Нето (Ulisses Terto Neto) та ін. Разом з тим, ретельного дослідження потребують існуючі безпекові виклики, що перешкоджають діяльності правозахисників у реаліях сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Приступаючи до викладення основного матеріалу слід зазначити, що не вся діяльність у галузі прав людини наражає правозахисників на ризик, а в деяких державах захисники загалом добре захищені. Однак серйозність та масштаби порушень прав лю-

дини щодо захисників та необхідність визнання їхнього важливого внеску в реалізацію прав людини були однією з основних мотивацій для прийняття Декларації про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загальновизнані права людини та основні свободи 1998 р. (далі – Декларація 1998 р.) та встановлення мандату Спеціального доповідача з питань становища правозахисників [2].

Декларація 1998 р. є важливим елементом формування режиму захисту правозахисників, яким загрожує небезпека. Вона покладає на держав основну відповідальність і обов'язок захищати, заохочувати та впроваджувати всі права людини й основні свободи та вжити таких законодавчих, адміністративних та інших заходів, які можуть бути необхідними для ефективного забезпечення прав і свобод, зазначених нею. Декларація гарантує, що при здійсненні прав людини та основних свобод, включаючи заохочення та захист прав людини, згаданих у ній, кожна людина, індивідуально та спільно з іншими, має право на користування ефективними засобами правового захисту та на захист у разі порушення цих прав (ст.ст. 2, 9) [3]. Незважаючи на відсутність чіткого припису, Декларація 1998 р. у цілому та міжнародні норми вимагають, щоб держави не діяли свавільно щодо правозахисників, не допускали дискримінації щодо них або у відносинах між ними. Будь-який правовий режим, що впливає на правозахисників, повинен сприяти їхній діяльності, а не перешкоджати їй [4].

Разом з тим, у багатьох країнах правозахисники та ті, кого вони захищають, ігноруються, маргіналізуються або «очорняються» засобами масової інформації чи урядом. Це перешкоджає правозахисній діяльності та збільшує ступінь ризику, на який наражаються правозахисники [5, с. 16]. Вбивства, страти без судового розгляду, насильницькі зникнення, тортури, довільні затримання, кримінальне переслідування, вимушене переміщення, стигматизація, кібератаки, обмеження можливостей для звернення до міжнародних органів та адміністративні обмеження на можливість брати участь у демонстраціях та працювати – це лише деякі найпоширеніші порушення прав людини щодо правозахисників (розділ III, п. 15) [6]. Сотні правозахисників і правозахисниць по всьому світу відбувають тривалі строки тюремного ув'язнення, будучи засудженими за сфабрикованими обвинуваченнями після несправедливих судових процесів.

Означене підтверджується й резолюціями Ради ООН з прав людини, яка неодноразово зверталася до держав у питаннях захисту правозахисників. Зокрема, в резолюції (3/2. Заохочення і захист прав людини в Нікарагуа) Рада висловила занепокоєння у зв'язку з обмеженнями громадянського простору, що зберігаються, і придушенням інакодумства в Нікарагуа, спрямованими проти громадянського суспільства, правозахисників, у тому числі правозахисниць, общинних і релігійних лідерів, журналістів та ін., а також осіб, які висловлюють критичні погляди щодо роботи уряду та закликала уряд Нікарагуа гарантувати правозахисникам безпечні, сприятливі та належні умови для вільного здійснення ними своєї діяльності [7]. В інших резолюціях Рада вимагала негайного звільнення всіх довільно затриманих осіб, включаючи жінок, дітей, людей похилого віку, осіб з інвалідністю, правозахисників (43/28. Положення в галузі прав людини в Сирійській Арабській Республіці) [8]; закликала держави приділяти особливу увагу безпеці правозахисників, журналістів та інших працівників ЗМІ, які ведуть спостереження, моніторинг та зйомку на мирних протестах (44/20. Заохочення та захист прав людини в контексті мирних протестів Рада з прав людини) [9]; висловлювала серйозне занепокоєння щодо довільного затримання та арешту журналістів і працівників ЗМІ, правозахисників, блогерів та інших членів громадянського суспільства, а також невідповідних та дискримінаційних обмежень свободи поглядів та їх вільного вираження (44/19. Положення в галузі прав людини в Білорусі) [10].

Правозахисники непропорційно часто стають мішенню переслідувань до, під час або одразу після оприлюднення інформації про порушення прав людини. Зокрема, вони стають мішенню під час публікації звітів, статей, петицій, відкритих листів, радіопередач, публічних заяв і кампаній, які викривають порушення прав людини, коли критикують уряд і державні органи за політику і практику, що не відповідають міжнародно-визнаним стандартам у галузі прав людини. Правозахисники також особливо вразливі до нападів у контексті викриття порушень прав людини під час мирних публічних демонстрацій, мітингів і страйків.

Однак, ризик зіткнутися з тією чи іншою формою насильства зростає для окремих осіб, груп або рухів залежно від того, які саме права вони захищають, а також від тих політичних або економічних інтересів, які їм протистоять у конкретних ситуаціях. У зв'язку з цим Спеціальний доповідач з питань правозахисників акцентував увагу на вищому ступені ризику, з яким у певних ситуаціях стикаються ті, хто виступає на захист земель, довкілля, миру, доступу до правосуддя, сексуально-го різноманіття, свободи вираження поглядів і гендерної рівності (розділ III, п. 17) [6].

Постійний форум з питань корінних народів у своїй доповіді також констатував про тривожне зростання кількості вбивств правозахисників. Зокрема, зазначалося, що в 2016 році було вбито

281 правозахисника, порівняно зі 185 у 2015 році та 130 у 2014 році. При цьому значна кількість випадків була пов'язана із земельними, корінними та екологічними правами, і більшість з них сталася лише у шести країнах Латинської Америки та Азії. За оцінками, від 40 до 50 відсотків вбитих були представниками корінних народів. Крім того, наголошувалося на тому, що багато інших захисників прав людини корінних народів зазнають насильницьких нападів і погроз, стають жертвами насильницьких зникнень, незаконного стеження, погроз під час подорожей, заборон на пересування, шантажу, сексуальних домагань та інших форм насильства і дискримінації. Форум також висловив стурбованість тим, що правозахисники часто стають об'єктами неправдивих обвинувачень у злочинній діяльності або тероризмі (п. 75) [11].

Численні приклади свідчать про існуючу негативну «практику» поведінки з правозахисниками. Зокрема, міжнародна організація Front Line Defenders, що функціонує з метою захисту правозахисників, які перебувають у небезпеці інформує, що зафіксований випадок стосувався Чанга Вейпіна (Chang Weiping) – юриста-правозахисника із міста Баоцзі північно-західної провінції Шеньсі, відомого своїм судовим процесом на захист прав людей, які стикаються з дискримінацією через стан їхнього здоров'я, статі, гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації. У червні 2023 р. він був визнаний винним у «підриві державної влади» та засуджений до трьох років і шести місяців тюрмного ув'язнення. Крім того, правозахисник неодноразово зазнавав переслідувань до того, зокрема, через тиск і втручання влади, він не міг влаштуватися на роботу в юридичні фірми, наприкінці 2018 р. судові органи Баоцзі призупинили його адвокатську практику, а в січні 2020 р. влада офіційно оголосила про зупинення дії його адвокатської ліцензії [12]. В іншому випадку жертвою насильницького зникнення став правозахисник Рікардо Артуро Лагунес Гаска (Ricardo Arturo Lagunes Gasca). Рікардо Гаска є засновником організації Asesoría y Defensa Legal del Sureste та має тривалий національний і міжнародний досвід захисту колективних прав та общинних земель від мегапроектів, позбавлення власності та порушень прав людини. Він супроводжував кілька юридичних спорів, де добився захисту тисяч гектарів цінних екосистем та колективних прав, зокрема й корінних громад. Він також домогся захисту прав корінних громад у Міжамериканській комісії з прав людини. 5 січня 2023 р. за невідомих обставин Рікардо Гаска зник; 15 січня 2023 р., вантажівка, в якій він їхав, була знайдена покинутою зі слідами кульових отворів [13]. Такі випадки не є поодинокими і можуть свідчити про системну політику держав або цілеспрямовану діяльність недержавних суб'єктів, направлену на припинення діяльності правозахисників.

Крім того, як зазначає Front Line Defenders у своєму Глобальному аналізі 2022 р., звичним явищем стало порушення владою кількох кримінальних справ проти правозахисників за різними статтями законодавства про боротьбу з тероризмом, національну безпеку та іншого кримінального законодавства з метою забезпечення їхнього тривалого утримання під вартою, навіть якщо, наприклад, у межах окремої справи вони були звільнені під заставу. Як наслідок, здатність захисників орієнтуватися у скомпрометованій правовій системі й отримувати доступ до правосуддя суттєво знижується. Крім того, обшуки в офісах, знищення дос'є та багаторічної роботи з розслідування порушень прав людини, допити, стеження, залякування, депортації та інші види жорстокого та примусового поведінки були невід'ємною частиною процесу криміналізації. Наприклад, сім палестинських правозахисних організацій, шість з яких ізраїльська влада визнала «терористичними» у 2021 р., зазнали обшуків в офісах, допитів і погроз закриття, а палестинсько-французький адвокат Салах Хаммурі був депортований до Франції після дев'яти місяців адміністративного затримання без пред'явлення обвинувачень і суду [14].

Іншою ситуацією, до якої актуалізувалася увага у зв'язку з масовими міграційними переміщеннями, є питання захисту правозахисників, які працюють у контексті міграції або самі є мігрантами (біженцями, шукачами притулку та ін.), які самостійно захищають права інших, нерідко з великим ризиком для себе. Ці правозахисники мають додаткову вразливість, пов'язану з нестабільним правовим становищем, дискримінацією та підозрами (A/77/178, п. 91) [15].

У світлі означеного, Спецдоповідь з питання про становище правозахисників у своїй доповіді наголосив на тому, що існує широке коло людей, які відстоюють права людини в контексті міграції та надання притулку. Він зазначив, що деякі з тих, хто відмовляється ігнорувати порушення прав людей у цих сферах, зокрема юристи та журналісти, відповідають традиційному визначенню правозахисників. Інші ж самі є вихідцями зі спільноти мігрантів, біженців або прохачів притулку і вмотивовані захищати права людини та допомагати іншим людям, які опинилися у схожій ситуації. Деякі люди стають правозахисниками у своїх громадах, реагуючи на те, що відбувається в місцях їхнього проживання. Так, лише за період з 1 січня 2020 р. до 11 червня 2022 р. Спеціальний доповідь направила 36 повідомлень, що стосуються становища правозахисників і правозахисниць, які надають підтримку мігрантам, прохачам притулку та біженцям. Ці повідомлення були адресовані загалом 21 країні. Найбільше повідомлень отримали Мексика (6 повідомлень); Італія (5 повідо-

млень); Малайзія (3 повідомлення) і Греція (3 повідомлення). Більшість повідомлень було надіслано до Групи західноєвропейських та інших держав (12 повідомлень); Групи латиноамериканських держав (8 повідомлень) і до Азіатсько-Тихоокеанського регіону (7 повідомлень). Інше повідомлення стосувалося кримінальних розслідувань, відкритих проти правозахисників Панайота Дімітраса, Томмі Олсена, Маді Вільямсона та Рухі Ахтара. Панайот Дімітрас є грецьким правозахисником і речником Грецького Гельсінського монітора, неурядової організації, заснованої в 1993 році для моніторингу та судових процесів з питань, що стосуються прав людини в Греції, включаючи права меншин та боротьбу з дискримінацією [16].

Суттєва увага також приділяється питанню захисту жінок-правозахисниць. Так, Генеральною Асамблеєю ООН було ухвалено знакову резолюцію щодо жінок-правозахисників (68/181), в якій закликала держави захищати жінок-правозахисниць, поважати та підтримувати їхню діяльність, засуджувати і запобігати порушенням їхніх прав людини, а також насильству та дискримінації щодо них, створювати безпечні і сприятливі умови для захисту прав людини з урахуванням ґендерних аспектів, забезпечувати, щоб вони могли брати участь у мирних протестах і не притягалися до кримінальної відповідальності за діяльність із заохочення та захисту прав людини тощо [17].

Жінки-правозахисниці невтомно працюють над захистом, просуванням і забезпеченням прав жінок і дівчат та суспільства в цілому. Вони роблять значний внесок у прогрес, досягнутий на сьогоднішній день у досягненні гендерної рівності та реалізації прав людини. Безпечне та сприятливе робоче середовище для жінок-правозахисниць необхідне для того, щоб їхня робота була результативною. Хоча до них застосовуються всі принципи, включені до Декларації про правозахисників 1998 р., жінки-правозахисниці зазнають насильства по-різному через роботу, якою вони займаються, та через те, що вони жінки. Багато жінок-правозахисників, як і раніше, стикаються зі значними ризиками у своїй правозахисній діяльності. Для них ці ризики нерідко ті самі, що й для правозахисників-чоловіків, оскільки жінки-правозахисники також стикаються з обмеженням прав і основних свобод та живуть в одному з ними соціальному, культурному та політичному середовищі, що визначає реакцію на правозахисні проблеми. Водночас жінки-правозахисниці часто стикаються з додатковими та іншими ризиками й перешкодами, що породжуються, переплітаються та формуються під впливом укорінених ґендерних стереотипів, уявлень і понять про те, хто такі жінки та якими вони мають бути. Жінки, наприклад, можуть зазнавати стигматизації за ті дії, які з боку чоловіків викликають захоплення. Жінки часто сприймаються не як провідники змін, а як вразливі або віктимізовані люди, що потребують захисту з боку інших, як правило, чоловіків. Права жінок на заохочення і захист прав людини, як і раніше, оскаржуються тими, хто вважає, що жінки не володіють цими правами або що вони можуть боротися за них лише у вузьких, обмежених рамках [18].

Однак, загалом, варто вказати, що незважаючи на численні випадки порушень прав правозахисників, за останні роки всі зацікавлені сторони розробили цілу низку законів, стратегій і практичних заходів, спрямованих на зміцнення захисту правозахисників, – від міжнародних і регіональних механізмів до внутрішньодержавного законодавства про захист і національних і місцевих мереж правозахисників [19]. Так, на міжнародному і національному рівнях напрацьовано передові практики захисту правозахисників, що сприяють дотриманню їхніх прав і зміцнюють безпеку, зокрема за допомогою зменшення небезпеки, з якою вони стикаються, усунення загроз і нарощування підтримки їхньої діяльності. Ці практики широко варіюються, починаючи від екстреного реагування в інтересах правозахисників, яким загрожує безпосередня небезпека, і закінчуючи профілактичними зусиллями зі скорочення небезпеки, з якою вони стикаються, зокрема й за допомогою заохочення законності та підтвердження важливості їхньої діяльності [20]. Такі передові практики можуть передбачати: розвиток і заохочення культури «цілісної безпеки» серед правозахисників; розвиток знань, навичок та здібностей правозахисників; створення і підтримку мереж правозахисників та їхніх прихильників; захист і підтримку правозахисників, зокрема в надзвичайних ситуаціях; підвищення поінформованості про права людини; освіту в галузі прав людини; місцеві партнерства; розвиток і зміцнення законодавства, політики та практик для захисту правозахисників; розробку регіональної та міжнародної підтримки в інтересах захисту правозахисників тощо.

Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини у своєму інформаційному бюлетені також висунуло низку пропозицій щодо дій, які можна вжити для реалізації Декларації 1998 р. і, таким чином, підтримки та захисту правозахисників на місцевому, національному, регіональному та міжнародному рівнях. Ці пропозиції адресовані державам, самим правозахисникам, громадянському суспільству, ООН, а в деяких випадках – приватному сектору та іншим суб'єктам. Вони становлять собою вичерпний перелік та забезпечують основу, на якій можуть базуватися більш конкретні заходи та стратегії з урахуванням потреб і вимог регіону або держави. Вказані пропозиції включають: вироблення законодавчої основи для роботи правозахисників та їхнього захисту, включно з правами на свободу вираження поглядів та об'єднань; забезпечення захисту законом і судами

на практиці; забезпечення доступу до навчання та інформації; залучення національних і місцевих органів влади та ООН, а також впливового приватного сектору; здійснення моніторингу і поширення інформації про становище правозахисників через ЗМІ та неформальні мережі громадянського суспільства; забезпечення захисту і підтримки правозахисників за кордоном; відповідальність і високі стандарти, що вимагаються від правозахисників [21, с. 21].

Рекомендації Ради з прав людини також включають необхідність вжиття всіх відповідних заходів для запобігання виникненню актів залякування або репресій, як у мережевому, так і в немережевому режимі, зокрема, за необхідності, шляхом ухвалення й імплементації конкретного законодавства та директив із метою заохочення безпечного й сприятливого середовища для такої взаємодії; притягнення до відповідальності за будь-які акти залякування або репресій проти тих, хто прагне співпрацювати, співпрацює або співпрацював з ООН, її представниками та механізмами у галузі прав людини, надавати жертвам доступ до ефективних засобів правового захисту відповідно до своїх міжнародних зобов'язань та зобов'язань у сфері прав людини і не допускати будь-якого повторення таких актів [22].

Висновки. Враховуючи вищезначене слід констатувати, що одним із ключових елементів безпечних і сприятливих умов для правозахисників є існування на всіх рівнях відповідних законів і положень, зокрема адміністративних положень, які забезпечують захист, підтримку та розширення прав і можливостей правозахисників і узгоджуються з нормами та стандартами міжнародного права прав людини. Саме на держави, як основного суб'єкта відповідальності за дотримання прав людини, покладається зобов'язання, без будь-якої дискримінації, захищати права правозахисників від будь-яких дій органів державної влади чи третіх сторін, якщо ці дії спрямовані на перешкоджання правозахисникам у здійсненні їхніх прав людини. Це включає: здійснення перегляду національної правової бази на відповідність міжнародним зобов'язанням і стандартам, що стосуються права на свободу зібрань, об'єднань та вираження поглядів; перегляд встановлених у законах і нормативно-правових актах обмежень для приведення їх у відповідність до своїх зобов'язань, передбачених міжнародними актами з прав людини, включно з питаннями застосування законодавства про національну безпеку або боротьби з тероризмом; забезпечення належної підготовки представників органів державної влади, працівників правоохоронних органів про існуючі міжнародні стандарти у галузі прав людини, зокрема Декларації про правозахисників 1998 р. та інших відповідних договорів, декларацій та керівних принципів; здійснення моніторингу і поширення інформації про становище правозахисників тощо.

Правозахисники часто стикаються з важкими умовами і з численними перешкодами та обмеженнями, які варіюються від фізичного насильства до більш тонких заходів, таких як адміністративні перешкоди, кампанії наклепу, спрямовані на їх дискредитацію, обвинувачення в непатріотизмі, зраді, «шпигунів», кримінальні переслідування тощо. З урахування такої тенденції було проведено ґрунтовну роботу як у межах міжнародних організацій, так і державами щодо вироблення практик захисту правозахисників. Практики встановлюються і переплітаються на місцевому, національному, регіональному та міжнародному рівнях і є взаємопов'язаними, взаємодоповнючими та зміцнюють один одного. Такі заходи орієнтовані на забезпечення «цілісної» безпеки правозахисників, що поєднує фізичний, цифровий та психологічний виміри.

Аналіз практики діяльності правозахисних структур, свідчить, що жінки-правозахисниці більше схильні до ризику зазнати певних форм насильства та інших порушень, упереджень, виключення та заперечення, ніж їхні колеги-чоловіки. Таким чином, жінки-правозахисниці вимагають особливої уваги, щоб упоратися з численними ризиками, з якими вони стикаються під час виконання своєї роботи. Задля усунення такої негативної тенденції існує нагальна потреба у посиленні заходів у відповідь з урахуванням гендерних аспектів, оскільки більшість існуючих механізмів не призначені виключно для жінок-правозахисниць і слугують безлічі цілей. Слід також підвищувати обізнаність та суспільне визнання жінок-правозахисниць як законних провідників соціальних змін і суспільного блага. Однією з можливих причин того, що жінки складають так мало правозахисників, може бути те, що вони не визначають себе як жінки-правозахисниці і не вважають свою безпеку пріоритетом, а це означає, що вони з меншою ймовірністю звернуться за допомогою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Journalists at the frontlines of crises and emergencies: highlights of the UNESCO Director-General's Report on the Safety of Journalists and the Danger of Impunity published on the occasion of the International Day to End Impunity for Crimes Against Journalists 2024. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000391763> (дата звернення 02.04.2025).
2. Human rights violations committed against defenders, and other difficulties they confront. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-human-rights-defenders/challenges-faced-human-rights-defenders> (дата звернення 12.05.2025).

3. Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-and-responsibility-individuals-groups-and> (дата звернення: 10.04.2025).
4. Drafting of a Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g98/112/53/pdf/g9811253.pdf?OpenElement> (дата звернення 12.05.2025).
5. Front Line Defenders Handbook for Human Rights Defenders: What Protection Can United Nations Field Presences Provide? / Robert Archer, Ed. By Andrea Rocca. Front Line Defenders, 2012. 34 p. URL: <https://www.frontlinedefenders.org/en/resource-publication/what-protection-can-united-nations-field-presences-provide> (дата звернення: 11.04.2025).
6. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders. URL: <https://docs.un.org/en/A/74/159> (дата звернення 14.05.2025).
7. 43/... Promotion and protection of human rights in Nicaragua. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/43/L.35> (дата звернення 01.05.2025).
8. Resolution adopted by the Human Rights Council on 22 June 2020, 43/28. Situation of human rights in the Syrian Arab Republic. <https://docs.un.org/en/A/HRC/43/L.33> (дата звернення 01.05.2025).
9. 44/... The promotion and protection of human rights in the context of peaceful protests. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/44/L.11> (дата звернення 01.05.2025).
10. 44/... Situation of human rights in Belarus. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/44/L.9> (дата звернення 01.05.2025).
11. Permanent Forum on Indigenous Issues Report on the sixteenth session (24 April – 5 May 2017). URL: https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/wp-content/uploads/sites/19/2016/08/rev_PFII-2017-final-report-Clean_SPFII_19May2017.pdf (дата звернення 10.05.2025).
12. Front Line Defenders. Case History: Chang Weiping, HRD, Lawyer. URL: <https://www.frontlinedefenders.org/en/profile/chang-weiping> (дата звернення: 02.05.2025).
13. Front Line Defenders. Case History: Ricardo Arturo Lagunes Gasca HRD, Lawyer, Founder. URL: <https://www.frontlinedefenders.org/en/profile/ricardo-arturo-lagunes-gasca> (дата звернення: 10.04.2025).
14. Front Line Defenders Global Analysis 2022. URL: https://www.frontlinedefenders.org/sites/default/files/1535_fld_ga23_web.pdf (дата звернення: 10.04.2025).
15. A/77/178: Refusing to turn away: human rights defenders working on the rights of refugees, migrants and asylum-seekers – Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders. URL: <https://docs.un.org/en/A/77/178> (дата звернення 12.05.2025).
16. Mandates of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders and the Special Rapporteur on the human rights of migrants GRC 3/2022. URL: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=27791> (дата звернення: 20.04.2025).
17. 68/181. Promotion of the Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms: protecting women human rights defenders. URL: <https://www.refworld.org/legal/resolution/unga/2014/en/107079> (дата звернення 11.05.2025).
18. Situation of women human rights defenders - Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g19/004/97/pdf/g1900497.pdf> (дата звернення 11.05.2025).
19. A/73/215: Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders. URL: <https://docs.un.org/en/A/73/215> (дата звернення 11.05.2025).
20. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, Margaret Sekaggya A/HRC/25/55. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/190/95/PDF/G1319095.pdf?OpenElement> (дата звернення: 11.05.06.2025).
21. Fact Sheet № 29. Human Rights Defenders: Protecting the Right to Defend Human Rights. UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2004. 50 p. URL: <https://www.refworld.org/docid/479477470.html> (дата звернення: 10.04.2025).
22. Resolution adopted by the Human Rights Council 42/28. Cooperation with the United Nations, its representatives and mechanisms in the field of human rights. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/292/96/PDF/G1929296.pdf?OpenElement> (дата звернення: 10.05.2025).